



Leeskring bibliotheek Rumst – 25 maart 2013

Atiq Rahimi

Aarde en as. Breda: de Geus, 2010. 90 p.

O.T.: Khâkestar-o-khâk. Vert. uit het frans door Théo Buckinx

Steen van geduld: Sange saboer

Breda: De Geus, 2009. 121 p.

O.T.: Syngué sabour: pierre de patience. Vert. door Kiki Coumans



De auteur

Atiq Rahimi werd geboren in 1962 in Kabul waar zijn vader als ambtenaar een hoge functie had. Zijn moeder richtte in de regio de eerste school voor meisjes op. Bij de staatsgreep van 1973 verdween zijn vader, monarchist, voor drie jaar achter de tralies, waarna zijn ouders in ballingschap gingen in India. Rahimi voegde zich voor een jaar bij hen en trok daarna als 16-jarige een half jaar op zijn eentje door heel India, een ervaring die hem voor de toekomst bepaalde. Na een korte terugkeer tijdens de

Sovjetperiode vestigden zijn ouders zich in de VS. In de zomer van 1984 ontvluchtte Atiq Rahimi samen met 23 andere studenten Afghanistan en liep 9 dagen en 9 nachten om in de Franse ambassade in Pakistan politiek asiel aan te vragen. In maart 1985 kwam hij in Parijs aan. Hij studeerde er aan de Sorbonne en behaalde een doctorstitel in de semio-logie van de film. Hij maakte daarna documentaires en enkele reclamefilmmpjes.

In de late jaren '90 begon Rahimi te schrijven en in 2000 verscheen in het Perzisch zijn debuut *Aarde en as*. Het werd direct in vele talen vertaald en kende een groot succes. Hij verfilmde het boek en ontving daarvoor in 2004 een prijs op het Cannes Film Festival.

In 2002 keerde hij terug naar Afghanistan om een filmopleiding en –productiemaatschap-pij op te richten en te adviseren. Sinds die tijd verdeelt hij zijn tijd tussen Kabul en Parijs. In 2008 kreeg hij de prestigieuze Prix Goncourt voor zijn eerste boek in het Frans: *Syngue Sabour* of *Steen van geduld* dat hij in 2011 ook verfilmde.

“When I am in France, I am an Afghan. When I am in Afghanistan, I am French. Now I say that I don't live within a country. I live within the world. Now my country is a white page.”

Bibliografie

In het Perzisch

1. *(Khâkestar-o-khâk)*, 2000. *Terre et cendres* : Aarde en as
2. *Les Mille Maisons du rêve et de la terreur*, 2002: Labyrinth van angst en dromen
3. *Le Retour imaginaire*, 2005.

In het Frans

1. *Syngué Sabour. Pierre de patience*, 2008: Steen van geduld
2. *Maudit soit Dostoïevski*, 2011: Die vervloekte Dostojevski

AARDE EN AS

Het verhaal

Grootvader Dastaguir en zijn kleinzoon Yassin overleven een allesvernietigend bombardement op hun dorp in Afghanistan. Samen trekken ze naar de mijn waar de vader van de jongen werkt om hem het nieuws van de dood van zijn vrouw, moeder en andere familieleden te brengen. Yassin is door het bombardement doof geworden. De oude vader vindt het een onverdraaglijke gedachte dat hij dit nieuws aan zijn zoon moet gaan brengen en wachtend op vervoer mijmert hij over de waanzin van het oorlogsgeweld. Visioenen, hersenspinsels en gedachten vermengen zich met herinneringen, sprookjes en realiteit.

In de mijn aangekomen blijkt dat zijn zoon het vreselijke nieuws al weet, maar hij is zijn vader niet komen zoeken. Is een voorgespiegelde bevordering genoeg geweest om de eer van zijn familie te verkwanselen?

Autobiografische elementen / Inspiratie

Het boek *Aarde en as* is als een kort verhaal van vier pagina's voor de eerste keer neergeschreven in 1980. In 1996 schreef Rahimi het boek in het Perzisch, het was de tijd dat de Taliban de macht overnamen in Afghanistan en Rahimi zijn broer in de oorlog verloor. Zijn ouders hielden deze dood twee jaar lang voor hem geheim omdat ze niet wisten hoe hem dit te vertellen. Het schrijfproces van het boek was voor Rahimi zijn rouwproces voor het overlijden van zijn broer, ver van Afghanistan. *“Als je niet rouwt komt je in een cirkel van wraak en geweld terecht.”*

Waardering van recensenten

“Dit aangrijpende verhaal, dat bij momenten aan Kafka en dan weer aan Beckett doet denken, speelt zich af tijdens de Russisch-Afghaanse oorlog. Maar dat heeft weinig belang. De thematiek is universeel. (...) *Aarde en as* is een somber en tragisch verhaal dat bij momenten hallucinant en poëtisch overkomt omdat het met zoveel onvervalste vertedering is geschreven.” (*Erik Vissers in De Standaard, 11 juli 2002*)

Waardering van de leeskring

Het boek werd algemeen bewonderd en gewaardeerd omwille van het taalgebruik en het invoelbaar maken van de emoties van de oude man. Voor de helft van de groep was dit het beste van de twee boeken, de andere helft voelde zich meer verbonden met *Steen van geduld*.

Opbouw

Doorlopend verhaal zonder indeling in hoofdstukken. Het boek heeft een open einde, de vader laat de definitieve beslissing aan zijn zoon.

Tijd

Het verhaal speelt zich af in enkele uren tijdens de Afghaans-Russische oorlog. De herinneringen van de oude man aan zijn geliefden en het verschrikkelijke bombardement worden in flashbacks verteld.

Plaats en ruimte

Het verhaal speelt in het noorden van Afghanistan bij de brug over een opgedroogde rivier. Het roept beelden op van droogte, stof en verlatenheid in een woestijnachtig landschap zonder bomen of mensen. Iedereen wacht en ieder zwijgt, opgesloten in zijn eigen verdriet.

Perspectief en verteller

Het perspectief ligt volledig bij de oude man, maar de schrijver gebruikt daarvoor niet de ik- maar de jij-vorm alsof de oude man zichzelf gadeslaat en de afschrikwekkende gebeurtenis afstand heeft geschapen tot zijn eigen innerlijk. Hij hoort ook de stemmen van zijn overleden vrouw, schoondochter en God.

“When you are thinking or talking to yourself, you always use “you” [in referring to yourself]. I used second person to illustrate that Dastaguir is alone. He hasn’t another person. This is introspection. Secondly, the use of this narrator creates a disassociation with the reader, but it is subtle. The words are specific, but the use of “you” makes distance between the reader and character. (...) Also, a lot of our great poetry is written in second person. It was a tool that many ancient poets used who wrote in Farsi, especially when the poems are directed toward God.”

De schrijver klaagt hiermee ook aan dat de wereld zich niets aantrekt van Afghanistan, niemand luistert. “Het is al lang geleden dat een vriend, of zelfs een onbekende, zich om jou heeft bekommerd. Langeleden dat het woord van een vertrouwd iemand of een vreemde je hart heeft verwarmd... Je hebt er behoefte aan iets te zeggen en een antwoord te krijgen. Vooruit dan, praat maar!” (p. 15)

Personages

Grootvader Dastaguir: Een grijze oude man die vasthoudt aan tradities en eergevoel. Dat laatste betekent alles voor hem en is belangrijker dan leven of dood. “*Dastaguir, de oude man, staat hier symbool voor het oude Afghanistan met zijn tradities, zijn gebruiken, zijn eergevoel. Dit is de oudere generatie.*”

Zoon Mourad: Hem ontmoet de lezer niet, maar hij heeft blijkbaar niet dezelfde ideeën over familie en eer als zijn vader. “*Zijn zoon is de tegenwoordige tijd, mijn generatie. Hij werkt in een mijn; hij is de mujahedeengeneratie, de chaos. Mijn generatie, de generatie van communisten en mujahedeën, heeft geen enkele band met verleden of toekomst.*”

Kleinzoon Yassin: Jongen van ongeveer 6 of 7 jaar. Hij is doof geworden door het bombardement, maar beseft dat zelf niet. Hij denkt dat de oorlog alle geluiden heeft meegenomen. “*Yassin, de kleinzoon, is de toekomst. Hij is doof, een handicap opgelopen in de oorlog.*”

Mirza Qadir: Winkelier die ze onderweg tegenkomen en die zich hun lot aantrekt. In zijn winkel hangt het schilderij van Rostam en Sohrab, het verhaal uit de Shanama. Ook Mirza Qadir heeft zijn zoon verloren: Uniform, geld en wapens trokken hem aan in een militaire carrière bij de Russen. De vader wil hem niet meer kennen.

Fateh de bewaker: Het verdriet heeft hem hard gemaakt

Er komen geen (levende) vrouwen voor in het verhaal. De vrouw is volgens de auteur afwezig in de Afghaanse maatschappij. Als zij een identiteit heeft is ze gedoemd tot een tragisch leven (de naakte, dode schoondochter), het alternatief is geen identiteit en levenslange gevangenisstraf in een boerka.

Thema

Oorlogsgeweld waar ook ter wereld, lijdt tot menselijke catastrofes, wraak en verdriet. Afghanistan is een vernietigd land met groot onbegrip tussen de generaties. Waar mensen niet praten om hun ellende te delen zal enkel grotere ellende ontstaan.

“Weet je, vader, verdriet is iets... het smelt en komt door de ogen naar buiten, het wordt scherp als een mes en uit zich via de mond, of het verandert in een bom die op een goede dag ontploft, zodat jij mee ontploft...” p. 31

Motieven

Appels: Het appelbloesemmotief op de omslagdoek van zijn overleden vrouw, de appels die hij meedraagt. Appels waren het eerste voedsel van Adam en Eva in het paradijs en

het is een thema dat ook veel voorkomt in farzipoëzie. De appels van Dastaguir zijn vuil van het stof van het bombardement, ze dragen de dood met zich mee.

Shahnama- het verhaal van Rostam en Sohrab : De Shahnama is een lang episch gedicht dat de geschiedenis van (Groot) Iran vertelt van het ontstaan van de wereld tot de Islamitische verovering van Perzië in de 7^e eeuw. Het is geschreven door Ferdowsi in de 10e eeuw. In het verhaal van Rostam en Sohrab bevechten vader Rostam en zoon Sohrab elkaar zonder te weten dat ze vader en zoon zijn. Vader Rostam steekt uiteindelijk zijn zoon dood.

Vader Dastaguir is bang dat het slechte nieuws de dood zal betekenen van zijn zoon. “Ik ga het hart van mijn zoon met een ponjaard doorboren.” (p. 56) Mirza Qadir herinnert ook aan de oude mythen: “de mensen hebben al hun waardigheid verloren. De kracht is hun geloof in plaats van dat het geloof hun kracht is. Er is geen man meer die naam waardig, er zijn geen dappere mannen meer. Wie herinnert zich nog Rostam? Tegenwoordig vermoordt Sohrab zijn vader en, vergeef me de uitdrukking, neukt hij zijn moeder... De tijd is opnieuw aan de slangen van Zohak, slangen die zich voeden met de hersenen van onze jeugd.(...)De jongeren zijn trouwens de hedendaagse Zohaks. Ze hebben een pact gesloten met de duivel en duwen hun eigen vader in het graf.” p. 40-41



Naswar: De oude man overleeft op naswar, een verslavende mengeling van gemalen tabak en de as van boomschors en schelpen, die onder de tong wordt gestoken. Bij gebrek aan naswar gebruikt Dastaguir aarde, voorafspiegeling van zijn dood en begraafing. (p. 87)

Stijl

Korte heldere zinnen, sober en suggestief, bijna poëtisch in hun kernachtigheid. Zeer filmische stijl, zeer (concreet) beschrijvend, de teksten lijken vaak wel regieaanwijzingen voor acteurs.

Titel

‘Aarde en as’ roept een beeld op van uitgestrekte onvruchtbare droge stoffige aarde, ook van dood en begraven, van rouw en verdriet. De man en het kind hebben beiden vuile, stoffige handen en kleren als gevolg van het bombardement en de tocht. Aarde en as kleven hen aan. De moeder van de jongen is het vuur ingelopen en tot as vergaan. Uit aarde kan nieuw leven ontspruiten, maar het is ook de plaats waarin men de doden neerlegt. ‘Gedenk, o mens, dat gij stof zijt en tot stof zult wederkeren.’ Daarnaast is de as van boomschors en schelpen een belangrijke grondstof voor de naswar die de man gebruikt.

Opdracht

“Aan mijn vader, aan de andere vaders aan wie de oorlog de tranen heeft ontstolen.”
Rahimi’s vader heeft een zoon verloren in de oorlog.

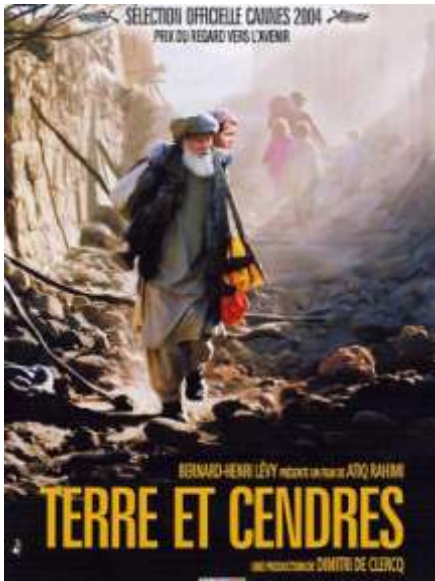
Motto

“Hij heeft een heel groot hart, zo groot als zijn troosteloosheid.” Rafaat Hossaini

Het hart is de zetel van de liefde, maar voor wie zijn geliefden heeft verloren rest enkel zijn hart te vullen met troosteloosheid.

Genre

Oorlogsverhaal (in de niet-avontuurlijke betekenis) over de gruwel van de oorlog.



Bewerkingen

Het boek is door de auteur zelf verfilmd in 2004.

<http://www.youtube.com/watch?v=V-gcJuR9zpw> = trailer Terre et cendres: 1 minuut 28

<http://www.youtube.com/watch?v=hJ3Yu3cqV0U> = trailer Earth and ashes: 2 minuut 14

Meer info

http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DSL11072002_005

http://www.afghanmagazine.com/2004_11/profile/atiq_rahimi.shtml

<http://mantlethought.org/content/interview-atiq-rahimi>

Discussievragen

- Bij wie ligt het perspectief in dit verhaal? Waarom heeft de schrijver dan niet voor de ik-vorm gekozen, maar voor de tweede vorm enkelvoud? Wat is het effect hiervan?
- In het boek is sprake van een generatieconflict tussen drie generaties. Hoe heeft de auteur dit uitgewerkt?
- Hoe ga jij om met de fragmenten waarin de eer boven het leven wordt gesteld. De oude man zegt over zijn zoon "Je mag hem zijn leven ontnemen, maar kom niet aan zijn eer!" p. 42-43
- Wat zijn volgens dit boek de gevolgen van oorlog?
- Er komt geen enkele (levende) vrouw voor in dit verhaal. Waarom niet denk je?

"And I noticed the place of women in this country. In the movie we have two women. One is naked only in the imagination of the old man (his daughter-in-law) who was at home and she goes crazy and enters into the fire. This image is inside of the old man. The old man possesses this image of his daughter by law and sometimes I show another woman not naked but all the time in the burqa. We don't know anything about her. She doesn't have an identity. So for me, these are the two extremes. When the woman has an identity, she's present in the society, she's a body, she has a very tragic life. She is at the end of life. So when the woman takes an identity she's condemned and damned. But the other woman doesn't have an identity but she is alive in jail because the burqa is like a jail. So the question for me is always, "Why is the woman always absent in this society?" Because in this society she doesn't have a face, doesn't have an identity and they are always in the house, do not work."

Uit: Literary Currents Series: An Interview with Atiq Rahimi / J.K. Fowler Monday, March 7, 2011

- Het geloof moet de mens dienen i.p.v. de mens het geloof zegt Mirza Qadir p. 40-41. Als de mens het geloof dient leidt dit tot doden van vaders en zonen en tot verkrachtingen. Jouw mening?

STEEN VAN GEDULD

Het verhaal

Een vrouw, 'ergens in Afghanistan of elders', waakt bij haar man die, een kogel in zijn nek, in coma van een missie is teruggebracht. Dagenlang heeft de vrouw de gebeden herhaald die de imam haar heeft opgedragen. Het huis staat in oorlogsgebied, haar burens worden gemarteld en onthoofd. Ze brengt haar dochttertjes onder bij haar tante en blijft zelf waken bij het lichaam van haar man. Ze geeft zichzelf de schuld, vervalt in waanzin, totdat ze zichzelf toelaat te denken aan het leven dat ze tot dan toe heeft geleid: vernederd en mishandeld door haar vader, uitgehuwelijkt en in de echt verbonden zonder dat haar echtgenoot aanwezig was, sindsdien als slaaf vernederd door haar schoonfamilie en, toen haar man eenmaal arriveerde, door hem genegeerd en als een seksueel object gebruikt. Zo vertelt ze haar man, onbewogen als een steen op zijn matras, over haar angst, haar zorgen, haar eenzaamheid. Ze vertelt hem hoe vernederd ze zich voelde toen hij haar beval zich te bedekken: 'verberg je vlees!' Ze vertelt over haar tante, die, omdat ze geen kinderen kon krijgen, werd doorgeschoven naar haar schoonvader die haar misbruikte – tot ze hem de hersens in sloeg. Ze vertelt hem dat in het begin van hun huwelijk kinderen uitbleven omdat hij steriel is, niet zij. Om niet mishandeld en verstoten te worden, vond ze een oplossing: hij is niet de vader van hun kinderen.

Inspiratie

Het boek is geschreven 'ter nagedachtenis aan N.A., een Afghaanse dichteres die op brute wijze vermoord is door haar echtgenoot'.

„Nadia Anjuman was een Afghaanse dichteres van 25. Ik kende haar niet, maar ze schreef prachtige gedichten. Ze nodigde me uit voor een festival, maar werd een week ervoor vermoord door haar echtgenoot omdat ze geen kinderen kon krijgen. De man, een hoogleraar, had benzine in zijn aderen gespoten en lag in coma in het ziekenhuis. 'Een familieaangelegenheid' was het enige commentaar. Ik was woedend en verontwaardigd. Ik stelde me voor dat die jonge vrouw al haar grieven over haar man zou kunnen uitstorten. Het zette me aan het denken over het lot van vrouwen in veel landen. Blijkbaar kan de vrouw pas vrijelijk over haar verdriet, dromen en frustraties spreken als de man verlamd is.”

Het boek is *opgedragen aan M.D.*, volgens de vertaalster is dit Marguerite Duras. Rahimi bewondert het kale proza van deze schrijfster. In het asielzoekerscentrum las hij *l'Amant* van Duras, zijn eerste boek op Franse bodem. Met haar boeken leerde hij Frans.

Waardering van recensenten

...een ingetogen maar hartstochtelijke ode aan de Afghaanse vrouw. (...) een cruciale roman die je, na het lezen, een enorme stoot adrenaline door je lijf jaagt. Wat een Goncourt! (*Margot Dijkgraaf in NRC Handelsblad, 14 november 2008*)

Niets nieuws, kortom, onder de Afghaanse zon. Diepgravende analyses over de positie van de islamitische vrouw of de situatie in Afghanistan vallen hier niet te rapen. Ook stilistisch is het boekje niet veel soeps. De tekst is sober, om niet te zeggen kaal, de taal is kinderlijk eenvoudig, de boodschap is simplistisch en de personages zijn tenenkrommend karikaturaal. (*Marijke Arijs in De Standaard, 4 december 2009*)

Toch mondt Steen van geduld uit in een te pamflettair geschrift en is ook de slotseance voorstelbaar mystiek-pathetisch. Net iets te vaak helt de balans over naar een politiek-maatschappelijk betoog en delft de literatuur het onderspit. (*Dirk Leyman in De Morgen op 9 december 2009*)

Waardering van de leeskring

Een deel van de groep vond dat dit boek gekunsteld en irreëel overkwam, waardoor ze er geen band mee kregen. Ook het feit dat de medische behandeling van de man in coma onmogelijk was vormde voor enkelen een barrière evenals de felheid van de vrouw haar verwijten. Dit nam niet weg dat de boeiende thematiek stof bood tot heel wat discussie.

Opbouw

De opeenvolgende dagen bepalen het ritme van het verhaal. In het begin verloopt dit kalm, maar naar mate het oorlogsgeweld en de angst en de woede bij de vrouw toene- men loopt de spanning op om apocalyptisch te eindigen in een dubbele moord als slotscène.

Tijd

Het verhaal speelt zich af in elf dagen. De zon komt op, het donker komt de kamer bin- nen... nauwgezet worden de opeenvolgende dagen vermeld, de ene dag al korter of langer dan de ander. Het verhaal wordt verteld in de tegenwoordige tijd, de herinnerin- gen en verhalen van de vrouw in de verleden tijd.

Plaats en ruimte

In de buitenwijk van een stad die tijdelijk in de frontlinie ligt staat een huis met daarin een kamer. Die kamer is nauwelijks bemeubeld en is de plaats waar alles zich afspeelt. Dit standpunt benadrukt nog eens de beperkte leefwereld van de vrouw. De buitenwe- relld wordt enkel gesuggereerd door geluiden: de waterdrager, de oproep tot het gebed of tot de strijd, gewerschoten, ontploffingen, de waanzinnige buurvrouw, soldatenlaar- zen. De encènering (wie zit waar, waarop wordt ingezoomd enz.) wordt als in een filmscript nauwkeurig beschreven.

Perspectief en verteller

Het perspectief in het verhaal ligt bij een verteller die een zekere afstand tot zijn onderwerp bewaart, hij vertelt over de man, de vrouw, de kinderen, de soldaten... De verteller tekent enkel de handelingen en de monologen van de vrouw op, maar haar stem is doordringend en alles bepalend aanwezig in het verhaal. Wat haar gedachten en gevoelens zijn moet de lezer zelf invullen.

De louter registrerende wijze van vertellen doet de lezer denken aan een camera die in de hoek van de kamer staat.

Aanvankelijk wilde Rahimi vanuit de gedachtewereld van de man zijn boek schrijven:

“Well, in the beginning I wanted to be inside this man. I wanted to write about what this man thinks when his wife tells him everything because she is not a good character. She tells him the children are not his, that every time he was not there she was sleeping around and betraying him. Why? Because she cannot express herself and if you do not have access to voice these types of things will happen. So I wanted to think about how, if I was a man and I had to listen to everything like this what it would be like but when I started writing I could not do it. I was possessed by this woman and every time I wrote the woman came inside of me and would enter my head, my heart and tell me that she wanted to talk about herself, not this man [laughter]. And because I don't really like all the Afghan traditions, it was this woman that I wanted in Afghanistan. To be, to be present.”

Personages

De vrouw: de lezer ziet de vrouw eerst als een dociele islamitische vrouw die al zestien dagen lang ononderbroken bidt voor haar man's genezing. Maar als dit geen resultaat geeft groeit er opstandigheid in haar en herinnert ze zich de vernederingen en onrecht- vaardigheden waaronder ze als vrouw al heel haar leven gebukt gaat. Ze maakt een catharsis door die haar al doende sterker maakt en ze gooit er alles uit wat ze al die jaren heeft moeten slikken van haar vader en haar man. Ze toont zich ook slim en opportunis-

tisch in het manipuleren van de soldaten die binnendringen en in het oplossen van het vruchtbaarheidsprobleem van haar man. Ze klampt zich toch vast aan het leven met haar man om niet alles te verliezen en er alleen voor te staan, verstoten door de maatschappij. De man: misvormd door tradities, geschiedenis en oorlog ("reken nooit op iemand die het genot van wapens kent. p. 56), kan hij geen liefde opbrengen, geen respect. Hij spreekt tegen zijn vrouw als een stuk vlees, verhindert haar te spreken, toont geen enkel respect. "O, mijn sange saboer, als het moeilijk is om vrouw te zijn wordt het ook moeilijk om man te zijn!" (p. 118)

Haar vader: Man die zijn zeven dochters kleinerde, mishandelde en zelfs vergokte.

Haar schoonvader: Een wijze man die haar leerde lezen en leven. Trots op zijn zonen toen ze voor de vrijheid vochten maar ze haatte toen ze oorlog voerden om de macht.

Haar tante: Een vrouw die mishandeld werd door haar rijke man en toen ze geen kinderen kon krijgen werd doorgeschoven naar haar schoonvader die haar misbruikte. Ze sloeg hem de schedel in. De schandvlek van de familie liet zichzelf verdwijnen en dook onder als hoer. De tante is de enige toeverlaat voor haar nicht en haar kinderen.

De jonge soldaat: Hij is op zoek naar liefde, maar weet niet hoe die te vinden en te geven. Hij blijkt het seks slaafje van een soldaat die hem sinds zijn kinderjaren misbruikt en mishandelt. Deze soldaat walgt van de vrouw als ze verklaart een hoer te zijn.

Thema

Religie wordt misbruikt om het lichamelijke in een mens des duivels te verklaren. Iedereen is hiervan slachtoffer, zowel mannen als vrouwen, terwijl een harmonisch samengaan van lichaam en ziel tot vreugde, liefde en wederzijds respect kan lijden.

Motieven

De trekvogels op de gordijnen: Een trekvogel trekt naar een gebied dat beter geschikt is als broedgebied. Dit land is geen goede plek voor de vrouw om te wonen, ook zij zou beter wegtrekken. De vrouw vindt haar vrijheid pas in de dood.

De ademhaling: de ademhaling van de man is een teken van zijn levend zijn. De vrouw heeft haar ademhalingsritme aangepast aan het zijne. Hun ademhaling bepaalt het ritme van de dag.

De vlieg, de mier, de wesp en de spin: In de kamer speelt zich een minioorlog af.

De veer: verwijst naar vogels, naar wegvliegen.

Relatie tussen de twee sexen: misvormd door invasies van de saoudi en hun geloof en honderden jaren oorlog. Oorlog brengt ook een zekere vorm van vrijheid voor vrouwen.

Stijl

Net als in zijn vorige werk blijft Rahimi dicht bij de orale traditie van de Afghaanse Pashtun-poëzie, de eeuwenlang voornamelijk door vrouwen gezongen, korte gedichten over thema's als liefde, eer en dood. Zijn taalgebruik is helder, sober, ingetogen en poëtisch. Opvallend is zeker het filmische aspect van zijn stijl.

Het is zijn eerste boek rechtstreeks in de Franse taal: "*In de Afghaanse samenleving heb je veel taboes, die in dit boek worden doorbroken. Daar had ik een andere taal voor nodig. Ik schrijf ook graag met een zekere kwetsbaarheid. Die was ik in mijn moedertaal kwijtgeraakt. Ik had een andere taal nodig om de onschuld van het schrijven terug te vinden. In het Afghaans bestaat ook geen apart woord voor vrouw en man. Ik had hen iedere keer een naam moeten geven.*"

Titel

Een 'syngué sabour', Perzisch voor een 'geduldsteen', is een steen waaraan je je zorgen, je pijn en verdriet kan toevertrouwen. De steen neemt die verhalen in zich op totdat hij op een dag uit elkaar spat. En dan ben je definitief van je zorgen verlost. Verwijst ook naar de Ka'aba in Mekka.



Motto

Du corps par le corps avec le corps depuis le corps et jusqu'au corps. Antonin Artaud

Citaat uit de bloemlezing *Interjections*. Dit motto wijst op het belang dat Rahimi hecht aan het lichaam, terwijl men in Afghanistan het lichaam afwijst als vergankelijk en des duivels, 'vlees dat bedekt moet worden'.

Rahimi pleit voor Djân, het Perzische woord voor lichaam én ziel. Ze zijn als de twee zijden van een vel papier. Verscheur je de ene kant, dan verscheur je ook de andere.

Bewerkingen

De auteur verfilmde het boek in 2012.

Trailer The Patiencestone:

<http://www.youtube.com/watch?v=zWgfdquh2N4>

Meer info

<http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/recensie/een-wildvreemde-man-in-huis>

<http://nrcboeken.vorige.nrc.nl/interview/'mijn-ballingschap-is-cultureel'>

<http://www.guardian.co.uk/books/2010/apr/24/patience-stone-atiq-rahimi>

http://en.qantara.de/wcsite.php?wc_c=9110

http://www.mikipedia.nl/mikipedia/literatuur_2_files/Steen%20van%20geduld.pdf

Discussievragen

- Is *Steen van geduld* een realistisch verhaal ?
- Waarom laat de auteur zich alles afspelen in één ruimte?
- Rahimi beschrijft de details van elke scène alsof hij een filmscript schrijft. Komt dit kunstmatig over? stoorde dit je of was dit kernachtig als poëzie?
- Deze vrouw heeft onze vrijheid niet. Wat zijn de belangrijkste voorwaarden om over vrijheid te kunnen spreken? (Heb je besef van de mogelijkheden die vrijheid biedt als je niet kunt lezen, niet buiten je wijk komt...)

"...they do not have any other idea of liberty. Because she doesn't know outside of her village, outside of her country. Because she doesn't know. She thinks that this is the reality, this is everything so everything is the same everywhere else. This is the problem. The problem is the choice, not liberty. When you have the choice, then you can have the liberty. Without choice it is impossible."

- Waarom is de man in het verhaal in coma en niet dood of ziek?

To give the voice to the woman, we had to paralyze the man This is the unfortunate thing. But in countries like Afghanistan, Iran, and other dictatorships, voice becomes very important. You cannot love your life and say things opposite to government opinion. And for me, to give voice to women we had to paralyze this patriarchal right from the beginning. And for this woman, it is very important to talk. As a writer, I know that words are very important. In the beginning it was the verb. I believe that because if you don't have voice, if you cannot explain everything you do some things to express yourself and take what is bottled inside

and let it outside. Why is there all of this violence in Afghanistan? Because we don't have voice. This is a very human characteristic. When children cannot say things, they become very frustrated. And if we don't talk we do violent things. To change the combat to debate, this is the voice.

- Hoe leeft een maatschappij waaraan vrouwen geen deel hebben? Welke gevolgen heeft het als de stem van een vrouw niet gehoord wordt?

"Mijn tante (...) zegt dat mensen die niet kunnen beminnen, degenen zijn die oorlogen winnen." (p. 96)

Een resencente suggereerde: "Misschien is de ultieme kracht van deze roman wel dat hier een vrouw aan het woord is die haar man probeert te overtuigen van zijn gemiste kansen, onder het motto: als het moeilijk is vrouw te zijn wordt het ook moeilijk man te zijn! Zo overstijgt haar relaas het op de loer liggende pamflet."

- Waarvoor vechten deze mannen volgens Rahimi?
- Het eergevoel is voor de vader in *Aarde en as* zeer belangrijk. In hoeverre wordt in *Steen van geduld* anders aangekeken tegen de eer?
- Heb je een beeld gekregen van de vrouw haar karakter?
- Zijn de personages volgens jou stereotypen of uitgewerkte karakters?
- Wat heb je bijgeleerd over Afghanistan door het lezen van deze boeken?